

II. delu, razpravljajoč zlasti o vnanji obliki in jeziku. Poglejmo letos najpoprej vsebino!

„Z ognjem in mečem“, povest iz davnih let, je zgodovinska povest, a ni zajeta iz časov, ko je bila Poljska na vrhuncu slave in mogočnosti, ampak iz dóbe, ko je država jela čimdalje bolj pešati in slabeti; ona „davna leta“ so zadnja leta vladanja Vladislava IV. (1632—1648) in prva leta, ko je vladal Kazimir (1648—1668). Tedaj so se začeli prepiri med poljsko „šlahto“ in Kozaki, prepiri, ki so kmalu narasli do krute domače vojske, v kateri se je z ognjem in mečem uničil lep kos poljske dežele, tako, da so „volcje bivali po vaseh, a ljudje tulili po gozdih“. To je zgodovinska zaslomba povesti. Za delujoči osebi, zajedno zgodovinski, si je izbral Sienkiewicz Bogdana Hmielnickega, hetmana (vrhovnega poveljnika) kozaškega, izmed „šlahte“ pa Jeremijo, kneza Višniovieckega; glavni osebi v povesti pa sta Jan Skrzetuski, poročnik in verni sluga kneza Jeremije, pa Bohun, privrženec Hmielnickega, ki oba koprni po „kneginji“ Heleni Kurčevičevi. Le-to razmerje je pisatelj tako umetno vpletel med bitke in zmage, da, čeprav nisi prijatelj popisovanju krutih in krvavih bojov, ponavljajočih se zopet in zopet, čital boš vendar pazno do konca; omilili se ti bodo junaki, in ko prečitaš, zdelo se ti bo, da si celó med postranskimi osebami v povesti dobil novih znancev in da se le težko od njih ločiš, tako n. pr. od Zaglobe, ki je pravi Odisej, ali od „romantičnega viteza“ Longina Podbipięte.

Povest ima še druge vrline. Izborna so zlasti naslikani duševni boji. Hmielnicki se bojuje za prostost in pravice Kozakov; sam sebe hoče pregovoriti, da ima pravico za to, pa oglašá se mu vest, očitajoč mu, da se druží zoper rodne brate z najljutejšimi sovragi Poljske, s Tatarji. A tudi knez Jeremija, strah in groza vsem Kozakom, bojuje silne duševne boje. On gre v boj zoper upornike, požigalce, morilce, a kdo mu je dal oblast? Mirovna stranka v zboru se hoče pogajati s Kozaki. „Kaj pa dela šlahta, ki se shaja k njemu, namestu k vladarjem? Pokorščino lomi. In on — državljan, on — vojak, naj bi stal na čelu brezpravju?“

Iz povesti odsevajo vse žalostne razmere tedanje Poljske, ko so „črvi samovoljstva, nereda in samoljubja glodali deblo poljske ljudovlade“, posebno dobro pa je popisano življenje v Ukrajini.

Upamo, da bo povest blažila čitatelje, ker podáje veliko dobrih, vzglednih značajev; rodoljubom kaže, kako naj so jim domovinske koristi pred osebnimi, pisateljem pa, kako naj izkoriščajo v svojih spisih versko prepričanje in versko zavest.

Prevedena je povest prav skrbno. III. in IV. del se tudi glaje citata, kakor prva dva dela. Ne ugajajo nam pa nikakor ptuji izrazi, kakor jih je „Dom in Svet“ že lani grajal, ki so ostali tudi letos ali pa so se celó z novimi pomnožili, kakor so: nami-

guš-a, odolęti (kos biti), onesmeliti, osledec, pobunjen (pripravljen za upor), podjezd (jezdci, ki pozvedujejo), ponirek, ponuriti, poskudnost, povev vetra, pripriditi (pridobiti), prodek, razdragati, suk-ljati, ščenketanje, švist, švistniti, trkolati, udelnost, vóbeč česa, vshičen, zabavljen (od glagola baviti!), zahrkotati, zdrizati itd. Tudi zveze: miniti koga ali kaj (mesto: memo iti), hoče se komu (mesto kdo hoče) itd. ne doné nikakor domače na naša ušesa. Čitajočemu občinstvu bodo ti izrazi večinoma ptuji in večkrat uzrok, da bo kak oddelek manj umeven. In vendar morata pisatelj in prelagatelj skrbeti, da je spis jasen. Naj se prevod ne oklepa tako tesno izvirnika, da bi bil radi tega teman. Saj se prelaga vendar zato, da bi čitalo spise brez težave tudi manj omikano občinstvo. Naj bi tega ne pozabili nikdar gospodje, ki prelagajo spise za „Slovansko knjižnico“ v Gorici.

Marsikatero težavo je bilo treba odstraniti, predno je mogla izdati „Matica“ imenitno Sienkiewiczovo povest in sicer celó — ilustrovano. Slike v III. in IV. delu so bolj lične, kakor v prvih dveh delih. Pokazala je s tem, da teži po napredku in da ji je pri srcu tudi „Zabavna knjižnica“. Bodo ji torej hvaležni, in tudi oni rodoljubi, ki jim ne ugajajo samo znanstvena dela, naj pristopijo vsaj radi „Zabayne knjižnice“ in pomnože to za naš duševni napredek tako važno društvo.

S.

Poljska književnost.

O pojedynku. *Kilka uwag skréślił Ks. Maryan Morawski T. J. prof. Univ. Jag. Kraków.* — Drobna knjižica, prikupljiva po obliki in po vsebini. Dvoboj (pojedynok) je danes hudo razširjeno zlo. Živo je potrebno pisati proti njemu. Mnogi pisatelji pravijo: dvoboj je potrebno zlo (malum necessarium). Pa kako more zlo biti potrebno, in more-li biti kaj potrebnega moralno zlo? Vprašanje je nravo- in dušeslovno, vredno preišljevanja. Pisatelj govori v prvem poglavju o zgodovinj dvoboja. Dvoboj ni le ostanek, ni zadnji še ne zatrti sled srednjeveških krvavih običajev ali celo starogrmanskih narodov, kakor mislijo mnogi pisatelji. Če bi bil le, to, moral bi se od stopinje do stopinje umikati iz društva, ali bi se k večjemu obdržal v enakem stanju. Toda košati se čimdalje bolj. Vendar, pravi, ima tu brez dvoma največjo vlogo zapuščina srednjega veka. V starožitnosti ni govora o dvoboju v današnjem pomenu. Tudi vitez v srednjem veku se ni bil za svojo čast v sedanjem zmislu, še manj pa za svoje maščevanje. Srednjeveški vitez je člen velike versko-viteške bratovščine. Njegov meč je posvečen samo obrani srca, obrani pravice. Šele v 16. stoletju, ko je v ljudeh ostala silovitost iz viteških časov, ko se mogočno razvíja individualnost in npravne vezi slabé, začel se je pravi dvoboj. V 17. stoletju je

bil manj v navadi in manj okruten. V 18. stoletju je dvobojevanje kar najlepše cvetlo v tedanjem dvorskem in salonskem društvu. V našem stoletju se je pa razširil in objel vse t. z. razumništvo. V drugem in tretjem poglavju pa pisatelj premišluje in obsoja dvojoj z npravnega in s pravnega stališča, navaja tudi obsodbe cerkve in papežev, kaže žalostne posledice. — Ali ne bi tudi pri nas dobro došel kakšen tak spis?

Życiorys bł. Rudolfa Akwawiy i towarzyszy męczenników T. J. przez X. Marcina Czermińskiego T. J. — Misjonarz Kampanii rzymskiej bł. Antoniego Baldinucci T. J. Napisał X.

Marcin Czermiński. T. J. — Lansko leto so sveti oče Leon XIII. lepo proslavili velezaslužno Jezusovo družbo: proglasili so njene nekdanje člene: slavnega Rudolfa Akvavivo in tovariše mučenike v vshodni Indiji iz 16. stoletja, pa glasovitega misijonarja-čudodelnika rimske Kampanje, Antonija Baldinucci-ja iz začetka 18. stoletja, za blažence in jih postavili na krščanske oltarje. V ličnih knjižicah nam goreči poljski pisatelj-jezuit, (takisto znan po „Albania“, katero smo lani omenili v „Dom in Svet-u“ št. 4.) podaje življenje in delovanje teh blažencev. Knjižico čitaš prav lahko; prav prijetna ti je in vspodbudna. M. P.

Umetnost.

Ko bi bil kak ptujec dné 12. (ozir. 14.) sušca navzoč v redutni dvorani ljubljanski, ko je koncertovala „Glasbena Matica“ moral bi bil priznati, da Slovenci vsaj v glasbi krepko stopamo za drugimi, srečnejšimi narodi. Res smo se v glasbi zadnje čase jako povzdignili. Po našem prvem glasbenem zavodu smo vstopili v kolo drugih omikanih narodov gledé na proizvajanja glasbenih del, kakor tudi gledé na vkus.

Omenjena dva večera je proizvajala „Glasbena Matica“ veliki Haydnov oratorij: „Stvarjenje“.

Pri „Stvarjenju“ sodeluje velik orkester, mešani zbor in pet solistov: dva soprana, jeden tenor in dva basa. Oratorij se deli v tri velike oddelke. Snov mu je vzeta iz prvega poglavja svetega pisma starega zakona. Gabrijel, Urijel in Rafael recitujejo v presledkih kratko pripoved sv. pisma o stvarjenju sveta. Radovednosti naši nikakor še ne zadošča ta pripoved. Zato je umetniku na pomoč prihitelo perništvo, ki v vzvišeni besedi slika čustva in misli, katere vzbujajo recitovani biblijski tekst. Besede je prvotno sestavil baron van Swieten. slovenski pa jih je priredil E. Gangl.¹⁾

Največje pomembe pri oratoriju in najtežavnejša naloga dirigentova so — zbori. Strmel pa si, vstopivši v redutno dvorano, nad tolikim številom pevcev in pevk, — bilo jih je do 180. Videlo se je, da so vsi navdušeni za umetnost in udani svojemu voditelju. Vodil jih je tako zlahka in mirno v najtežavnejših fugiranih stavkih, kakor da ima pred seboj najizurjenejše pevske moči. Vsi zbori v „Stvarjenju“ so veličastni in mogočni, — a tudi težavni. Ali gosp. dirigent M. Hubad je premagal vse težave s svojim zborom. „Odločnost motivov, krepkost in sigurnost v glasih, blesk sopranov, lepota ostalih treh glasov, točnost v nastavku, omamljivo nijansiranje od najkrasnejšega pianissimo do mogočnih navalov crescendo-a: vse to je sad marljivega, vstrajnega in enakomernega učenja.“ S temi

besedami je izrazil v „Slovcu“ znani glasbeni kritik marljivost in točnost zbora. Mi pa še pristavimo, da le pozitivnovalnost gospoda dirigenta in njegova spretnost sta omogočili tako dovršeno izvajanje Haydn-ovega „Stvarjenja“. — Vojaški orkester je zvršil pohvalno svojo nalogo. Gosli so svirale lepo in nežno, flavta čisto in milo; nastop pozaven in trobil je bil veličasten in točen, dasi je spremljevanje recitativov jako težavna stvar.

Pohvalno omeniti mi je še treh solistov.

Gđna. Berta Leščinska, operna pevka tukajšnjega slovenskega gledišča, je pela vlogo Gabrijela in Eve. Dasi kot operna pevka ni privajena lahko tekočemu koloraturnemu petju, izvela je svojo jako težavno nalogo v občno zadovoljnost. V ariji (št. 15) je jako srečno izvajala besede:

Škrjanca pesen jutru je v pozdrav,
Ljubezen gruli si golobov par.
Iz grma vsakega zveni
Že drobnih slavec sladko grlo.

Gosp. Cecil Vašiček, člen tukajšnje opere, se je prav lepo ugloobil v oratorijski zlog. Njegov glas je poln, močan bas. Pel je vlogo Rafaela in Adama. Prednašanje njegovo je primerno in blagoglasno. — Najbolj izurjen v oratorijski glasbi, in najlepše je zvršil svojo nalogo priznani naš gosp. A. Razinger. Imel je vlogo Urijela. Recitative je deklamoval s toliko točnostjo, s tolikim čustvom in s tako fino intonacijo, da je popolno zaslužil pohvalo, s katero ga je občinstvo nekaterikrat odlikovalo. Razinger je pevec, ki svojemu dirigentu vsigdar dela veselje.

Opomnim še, da je bila pri obeh predstavah dvorana razprodana. Med navzočimi opazili smo mnogo odličnjakov. Iz mesta in z dežele (!) je došlo dokaj prijateljev glasbe. To pa, menim, je največja zasluga naše „Glasbene Matice“ in to treba poudarjati ob vsaki priliki, da se ji je posrečilo vspodbosti in vneti naše širše občinstvo za prelepo glasbeno umetnost. Zato smemo izustiti, da je bil 12. (ozir. 14.) dan m. m. znamenit za „Glasbena Matico“.

K

¹⁾ Naprošeni objavimo jih v prih. šte., — danes tega nismo mogli — želeč, da jih spozna občinstvo.